

Csupa múzeum lesz a város

Angela Lupșea jogász a Bihar Megyei Műemlékvédő Alapítvány igazgatója. Kezelésükben van a város néhány fontos turisztikai látványossága: a Darvas – La Roche-ház, a városháza tornya, a neológ zsinagóga, s maga a felújított vár. A hét helyszínen két-három éven belül végleges formáját elnyerő városi múzeummal kapcsolatos terveiről SIMON JUDIT és SZŰCS LÁSZLÓ kérdezte a szakembert.

Mit jelent az, hogy Ön a felelős vezetője a nagyváradi várnak?

Tavaly kértek fel, hogy kapcsolódjak be a leendő Vár- és Városi Múzeum (Muzeul Cetății și al Orașului Oradea) létrehozásának előkészítésébe, a tervezett kulturális intézmény dokumentációjának összeállításába, azzal a céllal, hogy az új intézményt a vonatkozó törvény alapján akkreditáljuk. A kérésre igent mondtam, s valóban, a vár is része a projektnek.

Mikorra várható, hogy az új múzeum megkapja az akkreditálást?

Ez két fázisban történik. Az első a működési engedély, ennek kibocsátását követően az intézmény működését figyelemmel követik. Az akkreditáció-kérés magában foglalja a működési engedély kérvényezését. Ebben ismertetjük, milyen ingatlanaink vannak, bemutatjuk az ezek kihasználására vonatkozó terveket, azt, hogy mit szándékozunk tenni, milyen tevékenységeket tervezünk. Az intézményt ez idő alatt monitorizálja a művelődési minisztérium akkreditálási bizottsága, s egy év után megkaphatjuk az akkreditálást, ha betartottuk a feltételeket, továbbá minden úgy alakul, ahogy azt belefoglaltuk a dokumentációba.

Ez az jelenti, hogy a dokumentáció összeállításától kezdve egymásfél év szükséges egy ilyen jellegű intézmény akkreditálásához?

Igen, de közben már folytathatunk tevékenységet a működési engedéllyel, és nincs tudomásom arról, hogy lett volna arra precedens, hogy a működési engedéllyel bíró intézmény később ne kapta volna meg az akkreditációt.

A városi múzeum kapcsolódik a megyeihez vagy különálló intézmény lesz?

A vonatkozó törvény értelmében a múzeum lehet a megyei tanács alárendeltségében, mint az egész megyét lefedő Körösvidéki Múzeum, vagy lehet a városi tanács alárendeltségében. Szabályos lehetőség a városi múzeum létrehozása. A városi múzeumnak több kirendeltsége lesz: a Darvas – La Roche-ház, a Cion (neológ) zsinagóga, a városháza tornya, a Városháza (Teleki) utcai zsinagóga, és persze maga a vár, hiszen lényegében minden onnan indul, ott lesz a múzeum központja. A Körösvidéki Múzeumhoz tartozik több emlékmúzeum, az Ady Endre, az Aurel Lazăr, a Iosif Vulcan múzeumok, hasonló lesz az új múzeum struktúrája is. Ugyanakkor szeretném megjegyezni, hogy a Körösvidéki Múzeum, személy szerint Aurel Chiriac igazgató úr nyitott abban, hogy támogassa az akkreditációt. A szakemberek, muzeológusok, a vár esetében régészek alkotta

tudományos tanács számára készített dokumentáció összeállításában is segít. Nincs konkurenciaharc a két intézmény között, hiszen Várad olyan város, ahol megél és képes együttműködni két múzeum.

Amikor ön vette át a váradi szecessziót bemutatni hivatott Darvas – La Roche-ház vezetését, azt nyilatkozta, szeretné, ha ez egy élő múzeum lenne, nem holt tárgyak gyűjteménye. A látogatók ne csak nézelődjenek, hanem vegyenek is részt az intézmény életében.

Így van, és a jövőben is ezt szeretném. Az elmúlt közel másfél évben, amióta megnyitottuk a házat a látogatók előtt, próbáltuk ide vonzani az embereket, helyieket és turistákat egyaránt. Egyelőre csak a belső részre lehetünk büszkéek, a külső falrészek ugyanis nagyon rossz állapotban vannak. A szakemberek elismeréssel szóltak arról, hogy nem ódzko-

dunk attól, hogy megmutassunk valamit, ami még nincs restaurálva. Szívesen vesszük, ha minél többen megnézik a műemlékeket, a műtárgyakat. Időközben pályáztunk a ház szakszerű felújításához szükséges összegekre. Az, hogy mi népszerűsítettük ezt a házat, rendezvényeket tartottunk itt, hozzájárult ahhoz, hogy megnyertük a pályázatot, amelynek feltétele volt egyebek mellett, hogy a restaurálásra váró épület nyitott legyen, működjön, legyen része a turisztikai útvonalaknak. Jelenlegi állapotában is használjuk, és éppen ezért pályáztunk, hogy az épület régi pompájában ragyogjon. A

pályázat egyik feltétele volt, hogy bemutassuk, hogyan gyümölcsöztetjük a restaurálást követően a ház értékeit. Jelenleg a földszintet és az emeletet használjuk, a felújítás után birtokba vesszük az alagsort is. Megkeressük azokat a multikulturális, multifunkcionális művészi tevékenységeket, melyek által minden alkotóközösség megtalálhatja a helyét ebben az épületben, tisztelve a ház sajátosságait. Nemrégiben nyitottuk meg a művészeti líceum végzős hallgatóinak kerámiakiállítását, és úgy köszöntöttem őket, hogy Isten hozott a házatokban. Pályázatunkban azt is jeleznünk kellett, milyen ajándéktárgyakat forgalmazunk, hogyan népszerűsítjük a házat, és milyen rendezvényeket szervezünk benne. Bátorítjuk a helyi művészeket, hogy a ház sajátosságaira emlékeztető tárgyakat alkossanak, s ezeket értékesítjük. A felértékelő bizottság egyik látogatása alkalmával meglepődtek, hogy nálunk az ajándéktárgyak is művészi alkotások. A pályázat pozitív megítélése után, de a szerződés megkötése előtt is ellátogattak ide az uniós pályázatokat elbíráló és pénzeket megítélő minisztériumi szakemberek, hogy megbizonyosodjanak arról, valós értékekről van szó.

Fontos azt is kiemelni, hogy a Darvas – La Roche-ház az első szecessziós múzeum lesz Kelet-Közép-Európában.

Az épület határozottan magán viseli a szecesszió jegyeit, de a leendő múzeumban szeretnénk bemutatni az összefüggéseket: azokat is, akik benne éltek, és a városi térben való elhelyezkedését. Minden múzeumot a hely sajátosságai szerint kell kialakítani, figyelembe véve azt is, milyen szerepet szánunk neki a város életében. Néhány turista megjegyezte, a berendezés nem kizárólag szecessziós. Mi elmagyaráztuk, hogy az épület stílusa teljességgel szecessziós, a berendezés pedig azt mutatja meg, hogyan éltek ebben a házban az elmúlt évszázadban, szinte napjainkig.

A Városháza (Teleki) utcai zsinagógának korábban elkezdődött a felújítása, aztán megtorpant. Folytatódik-e a munka, s lehet-e már tudni, mi lesz az épület funkciója?

Ezt a műemléket a városháza a megyei múzeummal, az izraelita hitközséggel és a bukaresti amerikai nagykövetséggel közösen kezdte felújítani. Az elkövetkezőkben a város átve-

szí a munkálatok folytatását, hogy kialakítsa benne a váradi zsidóság múzeumát, közösen a Körösvidéki Múzeummal.

Holokausztmúzeumról beszélünk?

Nem, elsősorban a zsidók itteni életét, munkásságát mutatja be, hozzájárulásukat a város és a megye fejlődéséhez. Ebből a szempontból Váradnak és a megyének különleges a történelme.

Ugyancsak egyedi kezdeményezésük a térségben a tervezett szabadkőműves múzeum, méghozzá abban az épületben, ahol egykor valóban szabadkőműves-páholy működött.

Ott egy olyan épület kell átalakítani látványos létesítménnyé, mely a közelmúltig közigazgatási célokat szolgált. Valóban, ez volt egykor a Szent László páholy háza. Fel kellett kutatnunk a dokumentumokat, hogy lássuk, hogyan nézett ki, hogyan működött, amikor megépült. Hangsúlyozni szeretném, a városvezetés nem vonja kétségbe a szabadkőművesek pozitív szerepét a város fejlődésében. Erre az objektumra is pályáztunk, és úgy tűnik, megkapjuk rá a finanszírozást. Rekonstruáljuk az épületet az eredeti formájában, ide érve a belső tereket is. A finanszírozást a páholy épületének a rekonstrukciójára kapjuk, majd következik a berendezés, amelynek a költségeit a városi tanács fedezi.

Hogyan tudják autentikusan bemutatni az épület belső tereit?

Az építészek, művészettörténészek, akik elkészítették a terveket, megtalálták a korabeli dokumentumokat. Olyan terveket készítettek ezekhez, melyek alapján bemutatjuk a páholyt. Amint a Darvas – La Roche-ház esetében, itt is az épület eredeti funkciójának szimbolikáját hangsúlyozzuk. Találni kellett valamit, amivel kiemelhetjük a szabadkőműves jelképeket. Reméljük, ezt a textil- és bőrművészettel tudjuk megvalósítani. Ez a két anyag képes leginkább megjeleníteni ezeket a főleg férfias jelképeket. Természetesen ezt az épületet is szeretnénk beemelni a turisztikai látványosságok közé.

Nem tartanak esetleges politikai támadásokról?

A szabadkőműves múzeummal kapcsolatban? Nem hiszem. Amikor műemlékekről van szó, nem helyezheted előtérbe a politikát. Az épített örökséget, a történelmi műemlékeket eredeti állapotukban kell megmutatni, és el kell fogadni, hogy ezeknek a nagyiparosoknak, tőkészeknek, fontos személyiségeknek köszönhető a város fejlődése. Nem mondhatasz mást, mint a valóságot. Egyébként a Szent László páholyt magyarok alapították ugyan, de a két világháború között román személyiségek is tagjai voltak.

Alighanem félreértett, nem román–magyar ellentétekre gondoltunk, hanem arra, hogy a szabadkőművesekhez ellenségesen viszonyulnak egyes magyarok is, románok is.

Ez egy műemlék épület, amely megkapta ezt a besorolást, természetes, hogy ez a kulturális örökségünk része. Nem feltétlenül a szabadkőművesség okkult oldalát kívánjuk bemutatni, de ha kicsit is tanulmányozza valaki magát a szabadkőművességet, rájön, hogy csak kivételes erkölcsi tartású, a társadalom által megbecsült emberek lehetnek tagjai egy páholyoknak. Ha mi nyitott, demokratikus társadalmat akarunk, amely értékeli a kulturális örökséget, akkor erre nem tekinthetünk negatívként.

Úgy tudjuk, az eddig felsoroltakon túl a Fekete Sas palotában is jelen lesznek.

A multifunkcionális termet, a volt Szabadság mozit alakítjuk át, akár pályázati források bevonásával, akár saját költség-

vetésből; azt a rendkívül szép termet hasznosítani kell. Immár befejeződött a passzázs és az épületegyüttes teljes restaurálása, most következik ez a terem. Azért is döntöttünk ennek az intézménynek, a városi múzeumnak a létesítéséről, mert a városnak egyre több felújított műemlék épülete van, s ezeket egyetlen intézménynek kell tisztességesen kezelnie, karbantartania, a nagyközönségnek megmutatnia. A polgármesteri hivatal közintézmény, nincsenek ilyen felkészültségű szakemberei. A múzeumokat és közgyűjteményeket szabályozó törvény a legjobb eszköz az új intézmény létrehozásához. Akkor mondhatjuk, hogy ez valóban nagyszabású intézmény, amikor száz százalékban működik.

Amikor akkreditálunk egy múzeumi intézményt, akkor a dokumentációban lefektetjük, ennyi és ennyi létesítményünk lesz, de egy-két évig mindegyik valamilyen fázisban van. Amikor elkezdődik a Darvas-ház restaurálása, meghatározunk egy minimális alkalmazotti létszámot a múzeum működtetéséhez, de ők az akkreditálás pillanatában még nem lesznek alkalmazva, mivel az épületet restaurálják, azaz nem működik. Ugyanez a helyzet a többi létesítménnyel is. A Cion zsinagóga már működik, része a kulturális turisztikai kínálatnak. Tudjuk, milyen nehézségekbe ütközünk az alkalmazottak tekintetében, a látogatási idők meghatározásában. Ez lényegében jó tapasztalat, mert tudjuk, mikor szükséges több ember egy helyszínre és mikor kevesebb, tudjuk, hány embert

kell alkalmaznunk. Szükségünk van olyan szaktudással bíró emberre, aki koordinálja a két zsinagógát.

Mikorra várható, hogy a városi múzeum valamennyi eleme működni fog, beleértve a Fekete Sast is?

Úgy gondolom, ezt 2019 második felében, legkésőbb 2020-ban érjük el. Ez szoros, de tartható határidő, hiszen a vár, a neológ zsinagóga, a városháza tornya már rendben működik, s a Darvas-ház is mindaddig látogatható, ameddig meg nem kezdődik a restaurálása.

Örömmel nyugtázzhatjuk, hogy mindegyik létesítmény multikulturális, jelen van a román, a magyar és a zsidó kultúra is.

Ezt természetesnek tartom. Örülök, hogy most elmondhatom, én részben magyar családból származom, beszélek, írok, olvasok magyarul – igaz, nem anyanyelvi szinten –, és mindig számíthattam a magyar közösség támogatására. *(Angela Lupșea szeptemberben magyar nyelven mondta el köszöntőbeszédét a HolnapFeszt megnyitóján a Darvas-házban – szerk. megj.)* Az, hogy beszélem a nyelvet és mindig nyitott voltam az együttműködésre, számos személyes sikert hozott nekem. Eszembe sem jutna elutasítani az együttműködést valakivel azért, mert magyar. Ez kizárt. Aki ismer engem, nagyon jól tudja, hogy ha valaki nem tudja magát jól kifejezni románul, én azonnal magyarul kezdek beszélni az illetővel. Tanúsíthatják ezt azok a váradiak is, akik részt vesznek a homlokzatfelújítási programban, hogy a séták alatt bármikor szívesen beszélek magyarul. Néha megjelennek rosszindulatú írások, hogy elutasítottam egy kiállítást a Darvas-házban, amiért magyarul volt, de úgy hiszem, az elmúlt évben bebizonyítottam ennek ellenkezőjét.

Ha már szóba hozta, kérjük, foglalja össze a homlokzatfelújítási program lényegét.

Ez egy nagyon bátor program, amit a város támogat és működtet. Rájöttünk, ha a város nem támogatja a tulajdonosokat tanácsadással, tervekkel, esetleg a költségek valamilyen formában való átvállalásával, akkor a városkép nem-hogy nem változik, de folyamatosan romlik. Lehet, nem a legkellemesebb visszaszerezni a tulajdonosoktól a beruhá-

zás költségeit, de nincs más lehetőség, hiszen közpénzről van szó. A program folyamatban van, és a régi házak lakásainak tulajdonosai kezdek megérteni, hogy fontos megszépíteni a város arculatát. Az, hogy valaki a központban lakik, némi anyagi áldozatot is feltételez, olyan polgári tudatot, amit egy gyönyörű belváros megérdemel.

A Zöldfa (Vasile Alecsandri) utcát hamarosan átalakítják sétálóutcának, ott is számos épület szorol felújításra.

Minden ingatlannak elkészült a műszaki dokumentációja, nyolcvan százalékuknak már van építési engedélye. Négy épületen el is kezdtük a munkálatokat, a többihez akkor fogunk hozzá, amikor megkötjük a partneri szerződést a vállalkozásokkal, vagy a tulajdonosok vállalják a költségeket. Ha nincs meg a szükséges anyagi fedezetük, a helyiségeket átveszi a város. Ezzel egyidejűleg kezdjük az utcát átalakítani sétáló-utcává.

Mi lesz az egykori ruhagyárnak a környezetébe nem illő, többszintes épületével?

Egyelőre marad. Ilyen rövid idő alatt a terveket a meglévő épületekhez kell igazítani. Ez nem jelenti azt, hogy a jövőben nem keressük meg a tulajdonosokat, hogy meggyőzzük őket a volt gyárépületek átalakításának szükségességéről. Gondolom, amikor majd látják, hogy a tulajdonukban álló nem éppen esztétikus épület egy sétálóutcán áll, lesznek annyira nyi-

tottak, hogy ne csak az anyagi hasznot tartsák szem előtt, hanem legyenek tekintettel a várostra is. Számos európai példa van arra, hogy ilyen ipari létesítményeket vonzóvá, funkcionálissá lehet tenni. A befektetőknek is vonzóbb egy olyan, a főteret a várral összekötő sétálóutca, amelyiken restaurált régi épületek állnak. Most, ha az utcára egy befektetőt vagy turistát viszel – a látványtól nem lesz túl lelkes.

Nagyváradon már van egy sétálóutca, a Fő (Republicii) utca, ahol hamarosan befejeződik az épületek restaurálása. Jó lenne, ha a tulajdonosok is nyitottabbak lennének, és nem csak aszerint válogatnák meg a bérlőket, hogy ki fizeti a legtöbbet. A szakemberek szerint a Fő utcán nem feltétlenül az utca jellegéhez illő üzletek is vannak. Lehet, meg kell győznünk a boltok, éttermek tulajdonosait, találjuk meg azt az együttműködési formát, amely ha egy-két évig anyagilag nem is túl előnyös, de közép- és hosszú távon az üzletfejlés nagyobb biztonságot, ismertséget és hasznot hozna számukra.

Visszatérnénk kicsit a bérházak felújítására. Sok bérlő megvette a lakást, amelyben él, így a városnak számos tulajdonossal kell megegyeznie; többségük idős, nyugdíjas. Továbbra is érvényes, amit a polgármester mondott, hogy a város restaurálja az épüle-

tet, a tulajdonosok pedig a rájuk eső részt, mint egy kölcsönt, de kamatmentesen, részletekben fizethetik vissza a városnak?

Igen, a projektet így gondoltuk el, és működik. A Szent László tér 5. szám alatti Kovách-ház volt a „pilot projekt”, ahol alkalmaztuk a 442. számú törvény adta lehetőségeket, felajánlva az anyagi hozzájárulást – a város nem adhat kölcsönt. Ez a törvény a műemlék épületek lakástulajdonosainak bizonyos mértékű hozzájárulásáról beszél; előírja a műemlék épületek részbeni vagy teljes finanszírozását. A város számára lehetetlen teljes mértékben finanszírozni ezeknek az ingatlanoknak a felújítását, hiszen akkor évente csupán egy-két épület megszüpítésére futná...

(Az Erport.ro oldalon megjelent beszélgetés szerkesztett, rövidített változata.)